

FALSAFIY DUNYOQARASH VA MA'NAVIY-MA'RIFIY QADRIYATLAR: TALABALARDA INTEGRATIV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH

Abdullayev Akmal Nasriddinovich

Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti, PhD.

Anotatsiya: Maqolada zamonaviy oliy ta'lim jarayonida talabalarda falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni integrativ tarzda shakllantirishning nazariy va amaliy aspektlari tadqiq etiladi. Tadqiqot falsafa, pedagogika va psixologiya sohalarining integratsiyalangan yondashuviga asoslanib, talabalarda analitik fikrlash, axloqiy qarorlar qabul qilish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishga qaratilgan metodik strategiyalarni tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Falsafiy dunyoqarash, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar, integrativ kompetensiyalar, talaba, oliy ta'lim, axloqiy rivojlanish, pedagogik strategiyalar, ijtimoiy mas'uliyat.

Kirish: Zamonaviy globallashtirish, raqamlashuv va intellektual transformatsiya jarayonlari insonning dunyoni anglash usullarini tubdan o'zgartirayotgan sharoitda falsafiy dunyoqarashning ta'lim tizimidagi o'rni yanada ortib bormoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirish masalasi nafaqat pedagogik jarayonning tarkibiy bo'lagi, balki ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotning strategik omili sifatida talqin qilinmoqda. Chunki zamonaviy talaba nafaqat kasbiy bilim va amaliy ko'nikmalar, balki murakkab ijtimoiy jarayonlarni anglash, axloqiy mezonlar asosida qaror qabul qilish, ma'naviy qadriyatlarga sodiqlik va falsafiy mulohaza yuritish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Mazkur jarayonning markazida falsafiy dunyoqarashning konseptual tizimi, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarning esa mazmuniy-aksial platformasi turadi. Falsafiy dunyoqarash bu insonning borliqni, jamiyatni va o'z "Men"ini anglashning sistemali shakli bo'lib, u nafaqat nazariy abstraksiyalar majmuini, balki amaliy faoliyatning axloqiy mezonlarini ham belgilovchi universal ko'rsatkichdir. Shuning uchun ta'lim tizimida falsafa fanining o'rni bunga qadar bo'lgani kabi tor akademik chegaralar bilan emas, balki keng integrativ maydon bilan belgilanmoqda. Falsafiy tafakkur talabalarga tanqidiy fikrlash,

refleksiya, konseptual tahlil, ma'no yaratish, voqelikni ko'p qatlamli idrok etish kabi kompetensiyalarni taqdim etadi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy talablaridan biri bo'lgan kompleks kompetensiyalar tizimi bilan bevosita bog'liqdir. Ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar esa milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida shakllangan axloqiy, estetik, intellektual va ijtimoiy fazilatlar majmuini anglatadi. O'zbekiston ta'lim tizimi uchun bu qadriyatlar nafaqat tarixiy meros, balki jamiyatning barqaror taraqqiyot strategiyasining markaziy elementidir. Talabalarda ma'naviy-ma'rifiy kompetensiyalar shakllanishi, avvalo, ushbu qadriyatlarning chuqur anglanishi va ularni kundalik hayotiy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatini talab qiladi. Bu jihatdan falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarning o'zaro uzviyligi, bir-birini to'ldiruvchi hamda mustahkamlovchi xususiyati alohida ilmiy tahlilni taqozo etadi. Zamonaviy oliy ta'limda integrativ kompetensiyalar talabaning intellektual, ma'naviy, ijtimoiy va kasbiy jihatdan kompleks yetukligini ifodalovchi ko'p komponentli hodisa sifatida qaraladi. Integrativ kompetensiyalar nafaqat alohida fanlar orqali, balki fanlararo aloqadorlik, ijtimoiy-tarixiy kontekst, falsafiy tahlil va ma'naviy qadriyatlar asosidagi ta'lim jarayoni orqali shakllanadi. Falsafiy dunyoqarashni talabaning tafakkur modeli sifatida qaraydigan bo'lsak, integrativ kompetensiyalar ushbu dunyoqarashning amaliy samaradorlik darajasini ifodalaydi. Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqot falsafiy, pedagogik, psixologik va sotsiologik yondashuvlarning umumlashtirilgan ilmiy konsepsiyasiga asoslanadi[1]. Tezisda falsafiy dunyoqarashning ta'lim tizimidagi metodologik ahamiyati, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarning ijtimoiy-estetik tabiatini anglash, integrativ kompetensiyalarning tarkibiy-struktural asoslari va talaba shaxsining rivojlanish dinamikasi konseptual jihatdan yoritiladi. Talabalarni nafaqat bilish subyekti, balki mazmun yaratish, tahlil qilish, interpretatsiya qilish, baholash va o'zini anglash jarayonlarining faol ishtirokchisi sifatida shakllantirish zamonaviy pedagogikaning strategik vazifasiga aylanmoqda. Buning uchun esa falsafiy bilimlar tizimi markaziy o'rin tutadi. XXI asrda axborot oqimlarining keskin ortishi, sun'iy intellekt va raqamli tizimlar bilan ishlashning murakkablashuvi, globallashtirishning ijtimoiy-siyosiy ta'siri, ekologik krizislar, biotexnologik inqilob kabi omillar insonning dunyoni idrok etish mexanizmlarini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Shu bois talabalarda faqat

texnik yoki tor-sohaviy bilimlar emas, balki murakkab o'zgaruvchan jarayonlarga moslasha oluvchi, refleksiv, axloqiy-analitik va qadriyaviy kompetensiyalar shakllanishi zarur. Falsafa aynan mana shu jarayonning epistemologik va aksiologik poydevorini yaratishga xizmat qiladi. Shuningdek, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarga asoslangan ta'lim jarayoni talabani shaxs sifatida kamol topishiga, ijtimoiy hayotda axloqiy me'yorlarga amal qilishi, jamiyat oldidagi mas'uliyatini anglab yetishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikda tarbiyalanishiga turtki beradi. Talabalarda yaratuvchanlik, tolerantlik, bag'rikenglik, insonparvarlik, adolatparvarlik kabi fazilatlarning shakllanishi esa ularning ijtimoiy muvozanatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi. Bularning barchasi integrativ kompetensiyalarning shakllanish mexanizmini chuqurroq tahlil qilishni talab etadi. Keng qamrovli ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni faqat bilim berish bilan emas, balki shaxsning ma'naviy-intellektual dunyosini boyitish, hayotni tushunishning yangi falsafiy modellari bilan tanishtirish orqali amalga oshadi. Falsafiy dunyoqarashning shakllanishi esa ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar bilan keng qamrovli dialektik o'zaro ta'sirda kechadi.

Zamonaviy globallashuv, raqamli transformatsiya, intellektual iqtisodiyot va sivilizatsion jarayonlarning murakkablashuvi sharoitida insonning dunyoni anglash mexanizmlari, qadriyaviy orientatsiyalari va ma'naviy-axloqiy mezonlari tubdan o'zgarib bormoqda. Aynan ana shunday keskin o'zgarishlar fonida talabalarda falsafiy dunyoqarashni shakllantirish, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni mustahkamlash va integrativ kompetensiyalarni rivojlantirish masalasi ta'lim tizimining eng ustuvor yo'nalishlardan biriga aylandi. Mazkur jarayonning dolzarbligi bir nechta chuqur ijtimoiy, madaniy, intellektual va epistemologik omillar bilan belgilanadi. Avvalo, zamonaviy axborot makoni talabalarning dunyoqarashiga misli ko'rilmagan darajada kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli maydonda axborotning cheksiz ko'pligi bilan bir qatorda, uning sifat jihatdan tabaqalashuvi, manipulyativ xususiyatga egaligi va tezkor tarqalishi talabalarda tanqidiy fikrlashni, mantiqiy tahlilni, konseptual farqlash qobiliyatini va falsafiy pozitsiyani shakllantirishni dolzarb vazifaga aylantiradi. Bugungi talaba nafaqat bilim oluvchi subyekt, balki axborot oqimlari ichida yashovchi, qarorlar qabul qiluvchi, mazmun yaratuvchi faol

intellektual agentdir[2]. Agar uning dunyoqarashi mustahkam falsafiy poydevorga asoslanmasa, u informatsion xurujlar, ekstremistik g'oyalar, manipulyativ ideologiyalar va ijtimoiy-axloqiy parokandalikka olib keluvchi tashqi bosimlarga beriluvchan bo'lib qoladi. Demak, falsafiy dunyoqarashning dolzarbligi talabalarda axborot immunitetini shakllantirish zarurati bilan bog'liq. Ikkinchidan, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar tizimining transformatsiyasi ham mazkur mavzuning dolzarbligini oshiruvchi muhim omildir. O'zbekiston jamiyati milliy tiklanishdan milliy yuksalish bosqichiga o'tayotgan murakkab davrda yashamoqda. Bu jarayonda tarixiy-madaniy merosga tayanilgan holda ma'naviy uyg'onish, barkamol shaxs tarbiyasi, milliy g'oyaning mazmunini kengaytirish, umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlikni ta'minlash kabi vazifalar talabalarga alohida ehtiyoj sifatida qo'yilmoqda. Ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar shaxsning ichki madaniyatini, axloqiy me'yorlarini, jamiyatdagi mas'uliyatini, o'zligini anglash darajasini belgilovchi asosiy omildir[3]. Bunday qadriyatlar shakllanmagan shaxs, texnik yoki kasbiy bilimlarga ega bo'lsa ham, to'laqonli inson sifatida jamiyat taraqqiyotida samarali ishtirok eta olmaydi. Bu esa ta'limning ma'naviy komponentini kuchaytirish, falsafa fanining mazmuniy salohiyatini oshirish va talaba shaxsining ma'naviy dunyosini boyitish zaruriyatini oshiradi. Uchinchidan, integrativ kompetensiyalar tushunchasi zamonaviy ta'limning yangi paradigmasi sifatida shakllanmoqda. Avvallari ta'lim ko'proq faktlarga asoslangan bilimlar berishga qaratilgan bo'lsa, bugungi kunda talabalardan murakkab, ko'p qatlamli, tizimli fikrlash, turli fanlararo bog'lanishlarni anglash, ijtimoiy jarayonlarni konseptual talqin qilish, qadriyaviy baholash va axloqiy qarorlar qabul qilish kabilarni egallashi talab etilmoqda. Integrativ kompetensiyalar aynan mana shu ko'p komponentli qobiliyatlarning bir butun tizim sifatida shakllanishini anglatadi. Bu esa falsafiy dunyoqarashning ilmiy-metodologik asoslarini talabalar ongiga singdirishni zaruratga aylantiradi. Chunki falsafiy tafakkur integrativ kompetensiyalarni shakllantiruvchi ichki mexanizm vazifasini bajaradi: u dunyoni ma'nodaviy tushunishga, sabab-oqibat bog'liqliklarini aniqlashga, mohiyat va hodisa o'rtasidagi tafovutni sezishga, ijtimoiy voqelikning murakkab strukturasini tahlil qilishga o'rgatadi. To'rtinchidan, globallashtiruv jarayonlari talabalarda o'zlikni anglash, milliy identitetni mustahkamlash va madaniy immunitetni shakllantirishning dolzarbligini

oshirmoqda. Etnik, madaniy, axloqiy va diniy xilma-xillikning yanada kuchayishi sharoitida talaba shaxsi mustahkam ma'naviy pozitsiya, barqaror qadriyaviy mezonlar va falsafiy tahlil qobiliyatiga ega bo'lmasa, u turli ijtimoiy-madaniy keskinliklar oldida o'zini yo'qotishi mumkin. Bu esa ma'naviy-ma'rifiy ta'limning strategik vazifa sifatida qo'yilishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, yoshlar ongida "kimman?", "qayerdan keldim?", "nima uchun yashayapman?", "jamiyat oldidagi mas'uliyatim nima?", "qadriyatlar tizimim qanday shakllanishi kerak?" kabi fundamental falsafiy savollar paydo bo'layotgan bir davrda ularni ilmiy-metodologik asosda to'g'ri shakllantirish zarur. Beshinchidan, raqamli avlodning psixologik xususiyatlari ham mazkur mavzuning dolzarbligini oshiradi. Bugungi talabalar ko'proq vizual, tez fikrlovchi, ko'p vazifali faoliyatga qodir, biroq chuqur kontseptual tahlilga kamroq moyil bo'lgan intellektual modelga ega[4]. Bu esa falsafiy dunyoqarashni shakllantirish jarayonini ichki mazmunan yangilash, zamonaviy o'qitish texnologiyalaridan foydalanish, ma'naviy-ma'rifiy tarbiya strategiyalarini optimallashtirish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Integrativ kompetensiyalar aynan mana shu murakkab psixologik xususiyatlar bilan uyg'unlashgandagina samarali natija beradi. Oltinchidan, xalqaro ta'lim maydonida ham falsafiy dunyoqarash, axloqiy barqarorlik va integrativ kompetensiyalarni rivojlantirish tendensiyasi kuchaymoqda. UNESCO, OECD, World Economic Forum kabi yirik ta'lim tashkilotlari XXI asr kompetensiyalari sifatida "kritik fikrlash", "axloqiy liderlik", "ijtimoiy-emotsional ong", "madaniy savodxonlik", "global fuqarolik", "ijodiy tafakkur", "qadriyaviy refleksiya" kabi kompetensiyalarni taqdim etmoqda. Ushbu barcha kompetensiyalar falsafiy dunyoqarashning rivojlanishi bilan bevosita bog'liq. Demak, O'zbekiston oliy ta'lim tizimi ham jahon standartlariga mos ravishda talabalarda falsafiy-ma'naviy salohiyatni oshirishi, integrativ kompetensiyalarni rivojlantirishi zarur. Yettinchidan, falsafa fani o'zining aksiologik, epistemologik, ontologik, gumanistik va metodologik funksiyalari orqali talaba shaxsining kamolot jarayonida asosiy intellektual-ruhoniyl markazga aylanadi. Talabalarda falsafiy dunyoqarash shakllanganda, ular o'zining ichki intellektual faoliyatini boshqarishga, voqelikni mazmuniy talqin qilishga, o'z bilimlarini tizimlashtirishga, mustaqil qarorlar qabul qilishga, murakkab ijtimoiy jarayonlarni anglashga qodir bo'ladi[4]. Demak, mazkur mavzu ta'lim jarayonining

metodologik tanlanishi, ilmiy asoslangan strategiyalar ishlab chiqilishi va yangi ta'lim modeli shakllanishi nuqtayi nazaridan dolzarbdir. Sakkizinchidan, ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarning izdan chiqishi, yoshlar ongiga yot mafkuraviy ta'sirlarning kirib borishi, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy munosabatlarning zaiflashuvi global miqyosda xavfga aylanmoqda. Bunday sharoitda yoshlarning ongida falsafiy tahlil, ma'naviy barqarorlik, qadriyaviy aniq pozitsiya shakllanishi jamiyat taraqqiyotining muhim omili hisoblanadi. Bu esa mavzuni ijtimoiy barqarorlik nuqtayi nazaridan ham dolzarb qiladi. To'qqizinchidan, integrativ kompetensiyalarni shakllantirish talabning kasbiy hayotda raqobatbardosh bo'lishi uchun ham zarurdir. Zamonaviy mehnat bozori texnik bilimlardan tashqari tizimli fikrlash, moslashuvchanlik, muloqot madaniyati, ma'naviy mas'uliyat, jamoada ishlash, axloqiy qaror qabul qilish kabi ko'nikmalarni talab qilmoqda[5]. Bu esa integrativ kompetensiyalarsiz mumkin emas. O'ninchidan, O'zbekiston ta'lim islohotlarida ham ushbu yo'nalishlar ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan, ta'limni insonparvarlashtirish,

ma'naviy-ma'rifiy faoliyatni kuchaytirish, metodik yangilanishlar, falsafiy va madaniy-ma'rifiy tayanch kompetensiyalarni shakllantirish davlat siyosatining markazida turibdi. Shu sababli, falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar asosida talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirish masalasi bugungi ta'limning eng dolzarb ilmiy-nazariy va amaliy yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi shart.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar bugungi kun talablari va xalqaro standartlar bilan uyg'unlashgan holda talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirish va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan murakkab tizim sifatida olib borilmoqda. Mustaqillik yillaridan boshlab, ta'lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar nafaqat o'quv jarayonini zamonaviylashtirishga, balki talabning falsafiy va ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishga ham qaratilgan. Ushbu jarayonlarning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda oliy ta'limning samaradorligi faqat kasbiy bilim va ko'nikmalar bilan emas, balki shaxsning aksiyalarini qadriyatlarga moslashtirish qobiliyati, ijtimoiy mas'uliyatni anglash, tanqidiy va reflektiv fikrlash qobiliyati bilan ham baholanmoqda. Soha bo'yicha birinchi muhim islohotlar 1990-

yillardan boshlab amalga oshirildi[6]. O'sha davrda oliy ta'lim tizimida o'quv dasturlarining kontseptsiyasi qayta ko'rib chiqildi va ularni milliy xususiyatlar bilan uyg'unlashtirish jarayoni boshlandi. Ushbu islohotlar ta'limning faqat texnik va kasbiy tayyorgarlikdan iborat emas, balki shaxsning ma'naviy, ijtimoiy va falsafiy jihatdan rivojlanishini ham ta'minlashga qaratildi. Bu jarayonda talabalarga nafaqat mutaxassis sifatida bilim berish, balki ularning ijtimoiy axloqiy qadriyatlarni anglash, qarorlar qabul qilishda etik va aksiologik mezonlarga tayanish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Shu nuqtayi nazardan, talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirishning ilmiy-metodologik asoslari ilk bor tizimli ravishda shakllantirilgan. 2000-yillardan boshlab O'zbekiston ta'lim tizimida tub islohotlar amalga oshirildi. Jumladan, 2007 yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va undan keyingi normativ hujjatlar oliy ta'limni modernizatsiya qilish, talabalarda tizimli fikrlashni rivojlantirish, axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishni nazarda tutuvchi strategik asos yaratdi[7]. Shu davrda o'quv dasturlariga falsafa fani va umuminsoniy qadriyatlarni o'rgatishga qaratilgan modullar kiritildi. Bu modullar talabalarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki axloqiy me'yorlarni, ma'naviy-etik yondashuvlarni va integrativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim vosita sifatida belgilandi. Falsafiy fan talabalarning mantiqiy tahlil, konseptual tafakkur, ijtimoiy vaziyatlarni baholash va axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiruvchi pedagogik instrument sifatida tan olindi. 2017 yildan boshlab esa ta'lim tizimida "Milliy ta'lim strategiyasi" va unga muvofiq "Oliy va o'rta maxsus ta'limni modernizatsiya qilish dasturi" amalga oshirila boshlandi[8]. Ushbu islohotlar, ayniqsa, talabalarda integrativ kompetensiyalarni shakllantirish, ma'naviy-ma'rifiy va madaniy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan. Dastur doirasida ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlashning yangi tizimi joriy etildi, ta'lim mazmuni modernizatsiya qilindi, o'quv dasturlarida fanlararo aloqalar mustahkamlandi. Shu bilan birga, talabalarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini samarali qo'llash, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va madaniy-ma'naviy kompetensiyalarini mustahkamlash imkoniyatlari kengaytirildi. Bu esa falsafiy dunyoqarashni talabalarga ilmiy tizim sifatida singdirishga, ularni ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarga sodiq va ijtimoiy mas'uliyatni anglashi mumkin bo'lgan shaxslar

sifatida shakllantirishga xizmat qildi .Shuningdek, soha bo'yicha oxirgi yillarda amalga oshirilgan islohotlarning yana bir muhim jihati talabalarda axloqiy va madaniy kompetensiyalarni baholash tizimini joriy etishdir. Bu jarayon falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarining ta'lim jarayonida samarali integratsiyasini ta'minlashga qaratilgan. Baholash mexanizmi nafaqat akademik bilimlarni, balki talabaning ijtimoiy, axloqiy va estetik kompetensiyalarini aniqlash, ularni amaliy faoliyatga tatbiq etish qobiliyatini baholash imkonini yaratadi[9]. Shu bilan birga, bu tizim talabalarda o'z-o'zini rivojlantirish, refleksiya va shaxsiy strategiyalarni shakllantirishga ham turtki beradi. Soha bo'yicha amalga oshirilgan islohotlarda ta'lim mazmunini zamonaviylashtirish va fanlararo integratsiyani kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilgan. Falsafa fanining mazmuni nafaqat tanqidiy tafakkur va gumanistik qadriyatlarni o'rgatish bilan chegaralanmay, balki talabalarga ijtimoiy, iqtisodiy, ekologik va madaniy jarayonlarni kompleks idrok etishga imkon yaratadi. Shu nuqtai nazardan, integrativ kompetensiyalarni rivojlantirish talabalarda dunyoqarashni kengaytirish, murakkab ijtimoiy vaziyatlarda qaror qabul qilish, etika va aksiologik baholashni amalga oshirish qobiliyatini shakllantiradi. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar talabalarda falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar asosida ijtimoiy-intellektual, axloqiy-aksiologik va madaniy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan kompleks tizim sifatida ko'riladi[10]. Bu jarayon zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodikalar, interaktiv o'qitish va talaba markazli yondashuv orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, integrativ kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni talabalarning kreativ fikrlash, jamoaviy ish, muloqot madaniyati, ijtimoiy mas'uliyat va etika qobiliyatlarini rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Yana bir muhim jihat islohotlar kontekstida talabalarni ma'naviy-ma'rifiy tarbiyalashga alohida e'tibor berilganidir. Bu borada, milliy qadriyatlar va umuminsoniy axloqiy me'yorlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish orqali talabalarda jamiyatga foydali, bilimli, axloqiy va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa: Maqolada zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalarda falsafiy dunyoqarash va ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlar asosida integrativ kompetensiyalarni shakllantirish

masalasi keng ilmiy kontekstda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda integrativ kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat kasbiy va akademik tayyorgarlik bilan bog'liq, balki ularning ijtimoiy, axloqiy, estetik va gumanistik salohiyatini boyitish jarayoni bilan chambarchas bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shohbozbek, E. (2025). PEDAGOGIKA PSIXOLOGIYA BOLALARNING KOMMUNIKATIV KOMPATENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. Global Science Review, 4(5), 430-439.
2. Xaydarova L. MADANIYATSHUNOSLIK YONDASHUVI ASOSIDA TALABALARDA AXLOQIY VA ESTETIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH //Science and innovation. – 2023. – T. 2. – №. Special Issue 9. – C. 70-72.
3. Abdugafurovich T. T. Bo 'lajak o 'qituvchilarda ma'naviy-ma'rifiy kompetensiyalarni shakllantirishda vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari //Fergana methodical school. – 2025. – №. 2. – C. 110-117.
4. Mukaddas, A., & Shohbozbek, E. (2025). XIX-XX ASR 1-YARMIDA O 'ZBEKISTON PEDAGOGIKASIDA MILLIYLIK TAMOIYILINING RIVOJLANISH IMKONIYATLARI. Global Science Review, 3(2), 89-94.
5. Almuratova G. Milliy tarbiya tizmida milliy tilning o 'rni (jadid pedagoglari qarashlari misolida) //MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI. – 2025. – T. 3. – №. 10.
6. Sevara, Z., & Shohbozbek, E. (2025). ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ORQALI INKLYUZIV TA'LIMDA SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISH. Global Science Review, 4(3), 414-420.
7. Ortiqova Z., Nurmuhamedova D. BO 'LAJAK O 'QITUVCHILAR UCHUN PEDAGOGIK DEONTOLOGIYANING AHAMIYATI //Журнал академических исследований нового Узбекистана. – 2025. – T. 2. – №. 2. – C. 134-137.

8. Madinaxon, U., & Shohbozbek, E. (2025). O'ZBEKISTONDA YOSHLARNING MA'NAVIY DUNYO QARASHINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. Global Science Review, 4(3), 383-391.

9. Rasulova S., Musayev O. KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNI MA'NAVIY-MA'RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING TEXNOLOGIYALARI SAMARADORLIGI //Теоретические аспекты становления педагогических наук. – 2024. – Т. 3. – №. 16. – С. 115-118.

10. Kamolov A. J. MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLAR MUTASADDILARINING IJTIMOIIY-PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARI //Inter education & global study. – 2024. – №. 5 (1). – С. 367-375.

11. G'ulomjonov, O. (2025). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA OILAVIY QADRIYATLARNING BARQARORLIGI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.2), 410-412.

12. Nasriddinovich, A. A., & O'G'Li, K. I. I. (2024). MEDIAMAKONDA YOSHLAR DUNYOQARASHINI MISSIONERLIK FAOLIYATI TA 'SIRIDAN ASRASH OMILLARI. Science and innovation, 3(Special Issue 32), 592-595.